

«Наша дума, наша пісня не вмре, не загине»

Так хотілось би продовжувати, бо саме ці слова великого сина українського народу Тараса Григоровича Шевченка стали мотто зустрічей з українською піснею з циклу, який запроєктувала на цей рік Регіональна рада Союзу русинів-українців СР в Пеяшеві за фінансової допомоги Фонду підтримки культури національних меншин.

▲ Співає Катерина Салієнко.

Першою частиною цього циклу був літературно-музичний монтаж «Українські народні пісні літературного походження XIX століття». В приємному середовищі, в переповненому залі Словацько-українського культурного та інформаційного центру в Пряшеві у четвер, 25 квітня ц.р., звучали українські народні пісні. Зал жив уже духом Великодня, бо виставлені тут роботи народної майстрині України Ольги Ловги – чудові писанки, вишивки, прикраси переконливо засвідчили присутність у цей час у нас і серед нас цього великого весняного свята.

Святкову атмосферу підсилювала тема літературно-музичного вечора, бо нагадувала ще місяць березень. Місяць, коли з великою повагою весь світ пригадує Тараса Григоровича Шевченка – його

205-річчя від дня народження. З-під його пера вийшло безліч поетичних творів, але хто скомпонував музику на ці слова – про це саме хотілось познайомити присутню публіку. Можливо, немає такого свята, де при зустрічах русинів-українців не співались би такі пісні, як «Дивлюсь я на небо», «Думи мої», «Взяв би я бандуру». Захоплюючим було виконання цих пісень Марком

▲ Віктор Гащак.

Мохначем під фортепіанний супровід Заслуженої артистки України Любові Гундер.

▲ Частина публіки.

Без сумніву, можна сказати, що ці й інші українські народні пісні вже добре відомі й словакам, бо вони часто стають складовою частиною їх святкових імпрез.

Супровідний текст до пісень, що пояснював їх виникнення, музичні композиції і обробки, автором якого був Віктор Гащак, зацікавив присутніх, бо дав можливість вникнути до змісту пісень і наблизив джерела інспірації авторів до їх написання. Він теж виконав одну із пісень, відому з опери «Утоплена», за мотивами повісті Миколи Гоголя, яку поклав на музику Микола Ли-

сенко та осучаснену її версію – пісню «Ніч яка місячна».

Пісня супроводжувала Т. Шевченка його багатостраждальним життям. Вона була часто єдиною порадицею поета, в піснях висказав свою тугу за

▲ Івета Світок (вліво) співає з донькою Мартиною.

рідним краєм, вітрові розповідав про неї. Пісню на його слова «Вітре буйний» виконала студентка з України, яка в сучасному навчається в Пряшівському університе-

ті, – Катерина Салієнко. Вона теж виконала з великим відчуттям змісту вірша Леоніда Глібова «Журба» – пісню, яка у нас широко відома, а розпочинається словами «Стоїть гора високая». Музику скомпонував композитор Микола Лисенко.

Український народ, сприймаючи Шевченкову поезію за свою, створив безліч пісень, з яких згодом багато стали народними, як і пісня «Така її доля». Її виконали відомі у нас співачки народних пісень – Івета Світок з донькою Мартиною під клавірний супровід Віктора Гащака.

Технічно на вечорі з українською піснею співпрацював Сергій Ковач, а словом супроводили Евеліна Гваті і автор цих рядків Єва Олар.

Фото Ладислава Цупера.

▲ Сцена з вистави в Кошицях.

«Чертїжнєське весілля» на Днях України в Кошицях

Музично-драматичному ансамблю Тараса Шевченка дісталась великої честі виступити в рамках Днів України 2019 в Кошицях. Цей винятковий проект пройшов вже впр'яте. Він спрямований на підтримку розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Словацькою Республікою. Головним організатором є Едуард Бураш.

Концерт відбувся 28.4.2019 р. в Культурпарку, на якому ансамбль порадував повну залу доброзичливих глядачів «Вечорницями» Петра Ніщинського – інтродукцією до твору Тараса Шевченка «Назар Стодоля». За традицією, дуже популярними забавами в Україні були якраз оті вечорниці, що проводилися з грудня до Великого посту, коли в будинку всі іншої домогосподарки сходились селяни, вони гостились, співали, дівчата вишивали, пряли, говорили різні події. Незмінною частиною цих зустрічей була також таємнича церемонія чарування, коли дівчата вгадували вид свого обраного і свою долю з литого воску. Вечорниці тривали від смеркання до третього кукурікання півня.

В ролі Катерини представилась Ева Лабанцова, в ролі домогосподарки – Златіца Сабоова, на роялі супроводив корепетитор Словацького національного театру Бранко Ладіч.

Після «Вечорниць» публіка дуже тепло прийняла сольні виступи. Мартін Мікуш, член Словацького філармонічного хору та гостьовий соліст Словацького національного театру, під бурхливі оплески заспівав пісню авторів Олександра Білаша та Дмитра Павличка «Два кольори» та зворушливу українську пісню «Ясени», знову з плідної музичної творчості Олександра Білаша на слова Михайла Ткача.

Александра Мікушова, солістка ансамблю, під супровід Бранка Ладіча порадувала глядачів лемківською народною піснею «Под облачком».

Дует Мікушова – Мікуш заспі-

вав пісню «Гиля, Гиля, сірі гуси». Аранжма пісні та його виконання на роялі спеціально для цього концерту здійснила відома композиторка Любіца Чековська.

Тріо Марія Побегова, Мішка Братру та Александра Мікушова захопили публіку піснею «Чарівна скрипка». Це тріо виникло спеціально для цього концерту як спогад про бардівський пісенний огляд «Маковицька струна, в якому Александра брала участь і виступила в дуетах зі згаданими дамами.

Чудовим закінченням концерту була музична п'єса Юрія Августина Шерегія – «Чертїжнєське весілля». В п'єсі показано післявоєнне весільне звичаї та обряди з села Чертїжне на місцевій говірці. За 66 років драма не була поставлена. Перший раз її у свій репертуар включив Музично-драматичний ансамбль Т. Г. Шевченка, прем'єра якої здійснилась в 2013 році. На жаль, записаний Варфоломієм Баволяром нотовий матеріал, а також інші записи, не збереглися. Нинішні тексти пісень дуже вдало музично оформив маестро народних пісень Степан Ладичинський.

Свої ролі безпомилково виконали всі дійові особи – Александра Мікушова як невіста Маруся, Іван Годарський як жених Михал, Михайло Калиняк як староста, Мартін Райняк як батько невісти, Марта Каконі як тітка невісти, Марія Рибак як мама жениха, Роман Рибак як батько жениха, Ева Лабанцова як Христіна, Алексей Лабанц як дідо невісти та Франтішек Янцура як заставник.

Великий успіх «Чертїжнєського весілля» був передусім завдяки диригенту та хормейстеру Ладіславу Саболчаку та музикантам у складі Барбора Ботошова – 1. скрипка, Ігор Коцаба – 2. скрипка та Раймунд Каконі – акордеон.

Словом супроводили Людмила Гар'янська, Марта Каконі та Михайло Калиняк.

Найбільшою нагородою та подякою колективу за концерт було те, що під бурхливі оплески вся публіка стояла.

М.К.

На фонд газети «Нове життя»

Редакція «Нового життя» вдячна за моральну і матеріальну підтримку читачів і прихильників газети.

Пожертви на газету і діяльність Союзу русинів-українців СР можна надсилати на такий рахунок:

VÚB Prešov, číslo účtu: SK95 0200 0000 0000 0223 4572

Редакція.

58 Фестиваль драми і художнього слова ім. Олександра Духновича 20. – 21. 05. 2019 • ПРЯШІВ

* 54 Фестиваль фольклору русинів-українців Словаччини 01. – 02. 06. 2019 • КАМІЙОНКА

* 65 Свято культури русинів-українців Словаччини 14. – 16. 06. 2019 • СВИДНИК

Великодня Служба Божа українською мовою

28 квітня за сприяння Посольства України в СР та підтримки старости району Ламач міста Братислава Лукаша Баницького у церкві святої Розалії вперше відбулася Великодня Служба Божа за юліанським календарем українською мовою для українських греко-католиків.

Святкову літургію правив священник Української греко-католицької церкви отець Юрій Коласа, генеральний вікарій східного обряду в Австрії з о.

Петром Саболом, канцлером єпархіальної управи греко-католицької церкви в Братиславі.

В урочистій Службі Божій були присутні члени Посольства України в Словацькій Республіці, посол Юрій Мушка з дружиною, староста району Ламач Лукаш Баницький з дружиною та ін.

О. Юрій Коласа прочитав пастирський лист Блаженнішого Святослава (Шевчук), глави Української греко-католицької церкви. Під кінець о. Юрій, о.

Петро, посол і староста Ламача привітали один одного зі святом, подякували за співпрацю. Потім слідувало мирування і посвячення пасок. Прекрасних кошків було півцеркви!

Збулися слова посла Юрія Мушки, який на зустрічі з українською громадою на початку своєї дипломатичної місії в Словаччині сказав: найголовніше для українців у діаспорі і автохтонних українців – це українська школа і українська

церква. Недільна школа української мови діє, треба постаратися знайти вільну церкву, в якій могли б відбуватися богослужби на українській мові. А це нелегка справа. Такою спорудою міг би бути римокатолицький храм св. Розалії – культурна пам'ятка району Ламач, де не йдуть богослужби. Посол повідомив про це українську громаду і після одностайної згоди отримав від старости Ламача інж. Лукаша Баницького дозвіл на відбудовування богослужб у храмі.

Найближче богослужіння відбудеться на Вознесіння 16-го червня 2019 року.

Про цю подію не забуду я і мої близькі. Сповнились слова наших владик Андрея Шептицького, Йосипа Сліпого, що кожний народ має мати можливість славити Бога на своїй рідній мові. Українці Братислави і околиці таку можливість дістали завдяки послу України в СР під час Христового Воскресіння!

Христос Воскрес! – Воїстину Воскрес!

Ольга ГРИЦАК.

З ІСТОРІЇ СВЯТОЇ КУЛЬТУРИ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНИ ТАК РОДИЛОСЯ ПЕРШЕ СВЯТО

Наближався травень 1955 року. Перший секретар ЦК КСУТ тов. Михайло Кудзей скликав нараду з одним тільки пунктом: зорганізувати в Межилабірцях Фестиваль пісні і танцю.

Мене призначили організувати побудову амфітеатру, а Юрія Прохазку – підготувати гуртки НХС. Вже наступного дня з Михайлом Кудзем, Василем Зозуляком та завідувачем Відділом побудови КНК Карелом Філою ми їхали в Межилабірці визначити місце для побудови амфітеатру. Вже по дорозі між нами виникли різні погляди: Філа хотів не порушувати план побудови містечка, Василь Зозуляк мріяв про великий амфітеатр, а для будови залишався лише 21 день. Тому про побудову чогось «великого» не можна було й думати. Товариш Кудзей мав висловити останнє слово ... На одному місці під берегом вже були фундаменти для амфітеатру з 1948 року. Тут мав стояти амфітеатр.

Проти цієї пропозиції виступав Василь Зозуляк. Секретар Кудзей приклонився до неї. До обіду не вийшло ніякого рішення. Ситуацію допоміг вирішити ОНК. Він ухвалив пропозицію побудувати амфітеатр на існуючих фундаментах. Треба було зробити все, щоб амфітеатр був готовий за 20 днів.

Почали ми його будувати. Грошей багато не було, тому будівництво забезпечували бригадники. Василь Зозуляк з Ладіславом Сабом з Гуменного склали пропозицію чільної стіни. Мені, окружному секретарю КСУТ Михайлу Гирняку та Івану Лапуці залишалося забезпечити матеріал – різати, привезти й порізати 125 кубометрів дерева, все при допомозі бригадників. Далі треба було перемістити сотні кубометрів глини, придбати цемент та інші речі для будівлі, забезпечувати бригадників.

Завідуючий ОСП товариш Мазанець брав побудову амфітеатру за своє діло. Не було проекту, тому ми почали будувати «від ока». Міряли мотузками. А коли почали привозити перше дерево, дошки й штахети на пліт, були вже признаки того, що тут щось росте. В готуванні площі для глядачів допоміг нам Великокапушанський лісостав малим бульдозером. До фестивалю залишилося 11 днів, а аж тоді прийшов. Землю рили і перемішували вночі. Бригадники працювали невтомно вдень і вночі. Копали ями для стовпів, рівняли площу, будували нову дорогу, пліт.

Треба було возити дерево аж з видранських лісів, різати його на пилі та робити лавки для глядачів. Цю працю успішно виконало Окружне управління безпеки. Працівники межилабірського ОНК копали ями, рівняли дорогу. Шкільні працівники брали участь в будівництві. Товариш Мазанець з бригадою робив спеціальні роботи – бетонні, побудову чільної стіни та інше.

Амфітеатр вже почав руйнуватися. Але прийшла непланована проблема: треба знести будиночок з дороги, яка вела на амфітеатр, а його власнику дати нову квартиру. Де її взяти? Голова МНК товариш Баран сам горою стояв за спільне діло. Він переселився в одне приміщення сусідньої закусконої «Чинги». Будиночок розібрали за один вечір, дорога була ...

До фестивалю залишилося лише три дні, а роботи зістало ще багато. Голова ЦК КСУТ Віктор Копчак та перший секретар Михайло Кудзей часто приїжджали на місце роботи, не завжди були задоволені. Приїхав і секретар КК КПС товариш Василь Біляк. Тоді якраз закінчували будівництво дороги та плоту.

Наблизився останній передфестивальний день. В Межилабірці почали приходити працівники КСУТ, щоб допомогти з організаційного боку. Свармівці забезпечували нічліги плащпалатками. Виникло мале містечко для сотень учасників фестивалю – гуртків народної художньої самодіяльності.

В пізній останній вечір я сидів на першій лавці амфітеатру. Столярі при світлі ще гоблювали дошки для сцени, щоб танцюристи мали рівну площу. Підїхала автомашина ЦК КСУТ. Приїхав голова Віктор Копчак. Присів до нас, трохи помовчав. Потім встав, потис нам руки на знак подяки за зроблене діло – усього за 21 день.

Йосиф МОСОРЯК.

«Нове життя», № 26, 27. 6. 1964 р.

(Від редакції: Перше Свято (Огляд колективів народної художньої самодіяльності) відбулося 4. – 5. 6. 1955 р. в Межилабірцях, всі наступні – у Свиднику).

У червні 2019 року минає 65 років з того часу, коли були покладені основи Свята культури русинів-українців Словаччини. До великої родини творців цього Свята належав і Володимир Любимов, 85-річчя з дня народження якого минуло 26 квітня цього року.

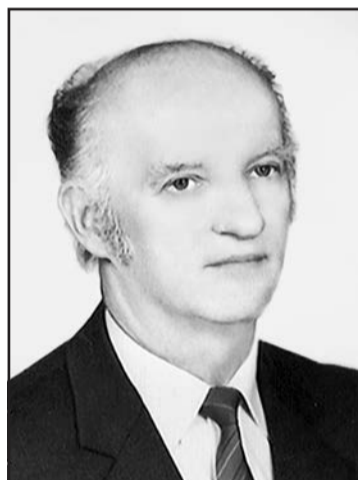
ськй основній школі ім. Микулаша Мойзеса.

Володимир Любимов написав сценічну музику до більше як 50 постановок Українського національного театру в Пряшеві. Обробляв народні пісні, громадськість його знає як автора власних пісень та музики на

Своє життя присвятив музиці

3 нагоди 85-річчя з дня народження Володимира Любимова

(26. 4. 1934 р., Калинів Меджилабірського округу – 21.5.2013, Пряшів)

Володимир Любимов народився 26 квітня 1934 року у Калинові Меджилабірського округу в учительській сім'ї. Закінчив педагогічну гімназію у Меджилабірцях (1952), педагогічному факультеті Карлового університету у Празі (1957). Викладав музику в українській педагогічній школі у Пряшеві (1955-56), музичній школі у Меджилабірцях (1956-60), на педагогічному факультеті УПІШ у Пряшеві (1960-82). В 1982 – 1993 роках був диригентом, хормейстром, керівником Піддуклянського українського народного ансамблю (ПУНА). На цій посаді працював повних десять років. Ансамбль під його керівництвом досяг значних успіхів у пропагуванні народних пісенно-музичних традицій. У праці з ансамблем значною мірою використовував власний досвід з ведення студентського ансамблю Пряшівського педагогічного факультету. Світлим прикладом у діяльності йому служив педагог та основоположник ансамблю, керівник і диригент ПУНА Юрій Костюк. В діяльність ПУНА В. Любимов вніс свої спостереження і багаті фахові знання, свої методи праці з професійним колективом, що послужило в подальшій роботі ПУНА, нині «ПУЛЬСу». З 1993 року викладав музику в різних школах, в тому числі в Пряшеві

слова Іллі Галайди, Михайла Дробняка, Івана Бабина.

Володимир Любимов писав аналітичні статті про розвиток музичної культури русинів-українців Словаччини, нариси про музикантів, написав монографічну роботу про визначного педагога, своєрідну та оригінальну постать нашого музичного життя Юрія Костюка. В. Любимов виступав у десятках передач пряшівської української студії Словачького радіо. Критика дуже високо оцінила його оперу «Князь Лаборець» на три дії, автором лібрето якої є Юрій Бача. Цей музичний твір, дотворений у 1994 році, було вперше поставлено Ужгородським музично-драматичним театром 28 лютого 1997 р. під режисурою А. Саркіяна, диригент – Тетяна Бабець.

З-поміж багатьох його робіт на особливу увагу заслуговують дослідження про музику і спів в колективах народної художньої творчості русинів-українців Словаччини, в репертуарі Піддуклянського українського народного ансамблю і т.п. Він – автор і співавтор підручників «Музичне виховання» для 7 класу ОДШ з українською мовою навчання (1964) та 8 класу ОДШ (1966), видав скрипта «Hudobná výchova» (1972), «Improvizácia» (1976).

Благородну роль у справі збереження його спадщини виконала Яна Любимова, яка не лише популяризує музичні досягнення русинів-українців Словаччини, але і творчість свого покійного чоловіка Володимира Любимова та інших музикантів. Її зусиллями в 2017 році книжково вийшла опера «Князь Лаборець». В 2018 р. зусиллями Яни Любимової вийшов збірник музичних творів Володимира Любимова «Tam, kde Beskydy, Karpaty» (255 стор.).

-мі-

Вечір пам'яті Володимира Любимова

26 квітня був би дожився свого 85-річчя педагог, композитор Володимир Любимов (26.4.1934 – 21.5.2013). В музичному світі, у культурно-національному житті русинів-українців Словаччини він залишив глибокий слід. Залишив по собі також ряд статей, в яких оцінив досягнення русинів-українців Словаччини на ниві народної художньої творчості у післявоєнному періоді, в тому числі розповів про обставини, за яких народжувалося всенародне свідницьке Свята культури русинів-українців Словаччини.

25 квітня 2019 року в літературній кав'ярні VIOLA в Пряшеві відбувся вечір пам'яті, присвячений нещодавньому 85-річчю Володимира Любимова. У програмі вечора виступали учні Пряшівської Основної школи мистецтв DAMA, які під керівництвом дружини покійного, музичного педагога Яни Любимової виконали зразки творчості митця, музичні твори, які збереглися у спадщині. Композиції з творчості Володимира Любимова майстерно виконала дочка Володимира Любимова Mgr. art. Ксеня Ярова, ArtD. (на фото), яка в сучасному працює на кафедрі клавирних інструментів і церковної музики Факультету музики і танцю Високої школи музичних мистецтв в Братиславі і одночасно навчає в одній з братиславських основних шкіл мистецтв.

Учасники вечора гідно вшанували пам'ять педагога і композитора Володимира Любимова, життя якого було тісно поєднане з національно-культурним життям русинів-українців Словаччини.

-мі-

Фото Ладислава Цупера.

Верховна Рада України ухвалила «мовний» закон

25.4.2019 р. Верховна Рада України ухвалила закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

За його ухвалення проголосували 278 народних депутатів при мінімально необхідних 226-ти.

Цим законом створюється Національна комісія зі стандартів державної мови та запроваджується посада уповноваженого із захисту державної мови.

Відповідно до закону, володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків зобов'язані Президент, Голова Верховної Ради та його заступники, Прем'єр-міністр, усі члени уряду, керівники державних установ, підприємств і відомств, народні депутати, державні службовці та посадовці всіх рангів, керівники та особовий склад Нацполіції, судді, адвокати й нотаріуси, керівники закладів освіти, педагоги та медичні працівники державних і

комунальних закладів охорони здоров'я.

Законом запроваджується Державна програма сприяння опануванню української мови, яку затверджує Кабінет міністрів.

Дія закону не поширюється на сферу приватного спілкування та здійснення релігійних обрядів.

Водночас закон передбачає, що супровід культурно-мистецьких, розважальних і видовищних заходів в Україні має здійснюватися державною мовою. У разі, якщо конференс здійснює особа, яка не володіє нею, організатор повинен забезпечити переклад такого виступу державною мовою.

Законом визначаються особливості застосування державної мови у сфері культури, телебачення і радіомовлення, друкованих ЗМІ, у сфері обслуговування споживачів та інших галузях.

Укрінформ, 25.4.2019 р.

«... Кожен письменник вступає творцем свого художнього світу: проектує сюжети, населяє їх героями, моделює різноманітні ситуації, пропонуючи їх вирішення, або залишає питання без відповідей. Робота над художнім словом схожа на будівництво дому, де все має бути до ладу, інакше і самому туди ввійти не захочеться, і гостей не запросиш до середини. Коли ж «будівля»

Дійсність і уявний світ

змурована зі знанням справи та зігріта теплом серця письменника, тоді до неї прокладаються стежини й дороги, бо ж набуток літератора затребуваний», – пише закарпатський український літературознавець Оксана Талабірчук у монографії «Horror vacui: Поетика художнього світу Івана Яцканина» (Ужгород: ТИМ-РАНИ, 2019. – 160 с.). Це не перша монографія про творчість цього письменника. У 2015 році в ужгородському видавництві «Видавництво Олександри Гаргуші» появилася монографія літературознавця Ярослава Джоганика «Епічний профіль Івана Яцканина».

У монографії Оксани Талабірчук вперше в українському літературознавстві здійснено системне, концептуальне дослідження ху-

дожнього доробку сучасного українського письменника Словаччини І. Яцканина. Розглянуто проблемно-тематичний спектр прози митця, що засвідчує рух авторської думки від тем селянського спрямування до проблем екзистенційно-антропологічного виміру. Зокрема, проаналізовано духовні константи рідного простору, охарактеризовано проблему самоідентифікації, що тісно переплітається з проблемою втрати родинного зв'язку та національної ідентичності. Уперше розкрито проблематику повісті «Ангел над містом» та простежено поетику її заголовка, а також проаналізовано ключові для художнього світу письменника екзистенціальні самотності, втечі, смерті, кохання.

(яф)

Без народної творчості і традицій не було б сучасності (2)

Про любов до співу й музики, про труднощі, з якими організаторам народної художньої самодіяльності доводилось зустрічатися у своїй безкорисливій праці, а не в останньому

ряді і про здібності нашого населення, говорить такий факт, що в Легнаві дістали якось одну балалайку і за її зразком сільський майстер зготовив інструменти для цілого оркестру народних інструментів, з якими потім оркестр під керівництвом В. Бабенця виступав.

На початку 20-х рр. чех, капітан у відставці, Брабенць, який постійно жив у Меджилабірцях, організував тут з хлопців духовий оркестр у складі 25 – 30 членів. Інструменти придбав М. Вацлавський, а всю іншу роботу безплатно з великою любов'ю і зі знанням справи проводив капітан Брабенць (дістав ноти, розписував їх для інструментів, навчав оркестрантів нотній грамоті і гри на інструментах). Скоро оркестр почав виступати з концертами. Він виступав багато разів, брав участь у змаганнях духових оркестрів і виступав навіть у Празі. Капітан керував оркестром і диригував ним аж до 1938 року, коли т. зв. Словацький штат закричав: «Чехи, вон!» Тоді капітан зібрався і поїхав в Чехію. Колишні учні капітана Брабенця продовжували грати під керівництвом І. Михаліча, учня капітана. На всіх маніфестаціях оркестр очолював парад. Звуки оркестру пригадували всім старшим меджилабірцанам організатора і керівника оркестру капітана Брабенця. Не можна

забути його безкорисливе служіння нашим дітям і нашому народу.

В той час працював ще один духовий оркестр в с. Руське (1934-1937 рр.), ним керував учитель О. Шенкирик, а при навчанні селян йому допомагав прикордонник-чех, прізвище якого не вдалося встановити. В оркестрі працювало біля 25 членів. Він виконував маршеві та інші пісні. Користався славою у всьому Снинському окрузі.

В 30-ті роки в с. Чертіжне учитель В. Рудий навчав групу сільських хлопців гри на скрипці і керував шкільним хором. Після нього керував хором учитель С. Грицишак. Хор співав дитячі і народні пісні (українські, російські та словацькі) і виступав з нагоди свят у селі. А В. Рудий на новому місці роботи, у с. Хмельова, організував новий хор (1940-1943 рр.).

В той же час в с. Габура учитель І. Гребеняр керував шкільним хором численного складу і хорошого звучання. Хор виступав у Габурі і в Меджилабірцях. В репертуарі хору були дитячі і народні пісні – українські, російські, словацькі тощо.

З подібним репертуаром виступали шкільний хор с. Рокитів під керівництвом уч. Й. Сухого, с. Стерківці під керівництвом учителя А. Керлика, шкільний хор в Ольці під керівництвом учителя Ст. Ковальчика, шкільний хор у Красному Броді під

керівництвом П. Турчани, шкільний хор у с. Пчолине під керівництвом учителя О. Молчанія та шкільний хор у с. Паризівці під керівництвом учителя М. Деркача. Особливо останній досяг зі своїми колективами гарних успіхів. Вже у 1928 р. Освітня рада у Снині шле М. Деркачу похвальну грамоту за його успішну культурно-освітню працю. Подібну грамоту М. Деркач одержує ще раз у 1933 р.

Юрій Цимбора в 1936-38 рр. вів оркестр народних інструментів в руській учительській семінарії у Пряшеві. У складі оркестру було 16 – 20 членів, які протягом канікул здійснили велику поїздку по краю на власних велосипедах. В репертуарі – українські та російські народні пісні. Оркестр виступав у Пряшеві, Кошицях, Свиднику, Старій Любовні, а також по радіо.

Юрій Цимбора керував також учительським оркестром народних інструментів у Вишньому Мирошові, з яким виступав у Мирошові, Свиднику і по радіо. Він же у 1938-39 рр. вів молодіжний інструментально-хоровий колектив у складі 40 – 46 членів у с. Хмельова. Колектив виступав у Хмельовій, Щавнику, Свиднику та в інших селах.

Під керівництвом Ю. Цимбори в 1943-44 рр. у Свиднику працював молодіжний інструментально-хоровий колектив (42 – 50 членів). У програмі концертів були українські народні пісні. Ансамбль виступав у Свиднику, по різних селах і по радіо.

В 1937-44 рр. в с. Вишня Полянка учитель І. Пивоварник керував сільським хором.

В 1935-36 рр. в с. Юркова Воля учитель І. Черницький вів шкільний хор.

В 1934-44 рр. в с. Каміонка хоровий і танцювальний колектив вів учитель Ю. Дудяк. Ансамбль виступав у Каміонці, Червоному Клашторі і Старій Любовні. Приблизно в той же час учитель О. Дуркот керував сільським хором.

В 1932-38 рр. учителька М. Біла організувала спі-

вацько-танцювальний гурток шкільної молоді в с. Куримка.

В 1940 р. в с. Потоки біля Свидника був зорганізований «маялес» місцевої школи, на який зійшлося багато селян з Сорочина, Дуплина, Мергешки та інших сусідніх сіл. Хоч в селі була словацька школа, програма була складена з українських танців, як «Катерина», «Козачок», «Гопак» та ін. Танці до «маялесу» вивчила А. Гриць. У 1942 р. шкільний драматичний гурток ставив п'єсу «Маланчина ялинка». Балетчик до п'єси також навчила А. Гриць.

Одночасно з хорами зароджувались театральні гуртки. Ними теж керували вчителі. Ні в одному селі раніш не було домів культури. Старанням нотаріуса Андрія Забрєдського, який захопив селян тим, що сам пішов носити каміння, в Габурі було побудовано дім культури у 1937 році.

Щоб поставити на селі п'єсу, учителям доводилось зробити сцену, готувати декорації, часто й малювати їх, придумати й зробити завісу, дістати костюми та грим.

П'єси, як правило, бралися з українських, російських та словацьких оригіналів і пристосовувались (або й перекладались) на місцевий діалект, щоб якнайкраще наблизити публіці зміст твору. Звичайно п'єси ставилися 1 – 3 рази протягом року. До участі в них притягалась молодь, рідше дорослі. Існували також дитячі театральні гуртки. Найзручніше було ставити п'єси взимку, коли селяни мали менше праці. Найтяжче було підібрати п'єсу. Їх було мало, та й ті важко було дістати.

В репертуарі театральних гуртків були п'єси: «Знімчений Юрко», «Підгоряни», «Сатана у бочці», «Добродітель перевишає багатство», «Чиї долари?», «Присташ», «Верховинська кров», «Крива присяга», «Депутат», «Мотор», «Вуйко з Америки», «Чарівниця», «Маруся», «Свадьбою починається, свадьбою кінчається», «За

незнаним вояком», «Судьба матері», «Свекруха», «Три міхи бандурок», «Когут на ярмарку» тощо, переважно місцевих або галицьких авторів.

На початку 90-их років XIX ст. в с. Удол театральним гуртком керував священик Невцикий. Чи були подібні гуртки в інших селах під час Австро-Угорщини – не вдалося встановити.

Початок розвитку театральних гуртків в селах був покладений теж прямицькою руською учительською семінарією. В семінарії успішно працював театральний гурток: він ставив багато п'єс і їздив з ними по усій області. В його репертуарі були п'єси «Добродітель перевишає багатство» О. Духновича, «Ревізор» М. В. Гоголя, «Ой, не ходи, Грицю» М. Старицького та багато інших. Немає сумніву, що саме праця цього гуртка була початком до створення театральних гуртків в селах. Варто пригадати, що в 1932 році у Пряшеві працював театральний гурток робочої молоді, який під керівництвом Ф. Дуфанця ставив п'єси: «Знімчений Юрко», «Підгоряни» тощо.

Зразу після Першої світової війни у с. Каміонка вели театральний гурток учителі І. Шафранко та С. Ставишак. Ставили п'єсу «Добродітель...» та ін. Тут же була відкрита і перша читальня. Саме в цьому селі проводилась культурно-освітня праця. Тогочасна газета «Русская школа» вміщує з нагоди смерті І. Шафранка аж дві статті (1929 р., на 3-4 стор.), в яких високо оцінює працю цього місцевого учителя.

В 1929-31 роках працюю каміонського театального гуртка керував учитель І. Масиця. Ставили п'єси «Знімчений Юрко», «Сатана у бочці» та ін.

На початку 20-х років театральним гуртком у Свиднику керував учитель М. Бонько та священик Данько. Цей гурток у 1922 – 23 рр. виступав у Пряшеві з п'єсою О. Духновича «Добродітель...». Ставили також інші п'єси і виступали по навколишніх селах.

В ті ж роки у Вишній Полянці театральний гурток вів учитель

(Продовження на 4 стор.)

▲ Члени меджилабірського духового оркестру кап. Брабенця.

У четвер, 25 квітня, голова Пряшівського самоврядного краю (ПСК) відвідав Свидник у рамках запланованих поїздок. З старостами, представниками фірм і організацій регіону він обговорював поточні питання, а також говорив про потенціал цього округу, що має майже 33 000 жителів.

На робочій зустрічі представників громадськості та місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів місцевого розвитку говорилось про найслабкіші частини регіону, а також про можливість та форми допомоги з боку крайової самоуправи.

«Звичайно, це не питання однієї зустрічі, але треба починати десь і шукати спільні рішення для поживлення регіону. Важливо дізнатися думки людей, які тут живуть. Ми не просто хочемо слухати пасивно, але й активно допомогти поліпшенню

Пріоритетом є завершення доріг і розвиток туризму

Голова Пряшівського самоврядного краю Мілан Маєрський відвідав Свидницький округ

його позиції і почати подальший розвиток», – сказав голова ПСК Мілан Маєрський.

Він додав, що пріоритетом цього району є завершення транспортної інфраструктури і особливо північної об'їзної дороги R4. «Хоча регіональний уряд не має прямого впливу, ми виступаємо за те, щоб держава прискорила цю справу і забезпечила підготовку цього стратегічного будівництва на всіх ділянках регіону. Що стосується доріг II і III класу, про які дбає край, ми реконструювали 10 кілометрів за 2,2 мільйона євро, а цього року плануємо витратити ще 1,6 мільйонів євро на ці цілі», – сказав голова ПСК.

Серед запланованих інвестицій цього року є реконструкція мосту в Ладомировій, ділянки доріг Местисько-Свидник, Грабівчик-Рівне, Капішова-Кружльова, Гінківці-Кореївці, Ладомирова-Ваґринець або усунення точкових недоліків на шляху до села Гінківці.

Однією з обговорюваних тем зустрічі була також освіта, а саме дуальна освіта і, зокрема, оптимізація мережі середніх шкіл. В рамках округу це стосується Середньої фахової технічної школи в Свиднику, яка повинна бути виведена з шкільної мережі в новому навчальному році і об'єднана з Середньою фаховою політехнічною та служб ім. генерала Л. Свободи.

«Амбіція самоврядування полягає в тому, щоб оптимізувати школи у всьому регіоні, зокрема об'єднати їх, зберігаючи необхідні спеціалізації. Мета полягає в тому, щоб створити кращі умови для учнів та вихователів, використовуючи будинки та вдосконалюючи навчальний процес. Я вважаю, що регулювання кількості шкіл не буде страшищем, а обов'язковим кроком, який буде зважати на зниження демографічного розвитку, потреби ринку праці і, в кінцевому рахунку, заклик до якісної

освіти», – сказав він. Одночасно додав, що засновник гімназії в Гірлівцях з ПСК має перейти на місто.

Учасники зустрічі також обговорили питання розвитку туризму, побудови велосипедних маршрутів та конкретних проєктів, що підтримують туристичний потенціал регіону. Зокрема, він вказав на значення пізнавального туризму, який розвивається завдяки ряду культурних, сакральних і військових пам'яток.

Свидницький округ притім успішно залучає Єврофонди в рамках трансграничного польсько-словацького співробітництва та програми Interreg. Наразі підтримується проєкт міста Свидник *Bohatstvo rozmanitosti – vytvorenie cezhraničného turistického produktu*, заснованого на культурній спадщині лемків і русинів, який за рахунок внеску 836 тис. євро допоможе побудувати різні елементи інфраструктури та умови для проведення зони відпочинку на кордоні у час дозвілля. Підтримка з боку Європейського фонду регіонального розвитку становить 684 тисячі євро.

«Програму трансграничного співробітництва ми сприймаємо як важливий і ефективний засіб

для надання допомоги регіонам, до яких ми можемо активно втручатися з позиції крайового самоврядування або через консультації, поради, а також через співробітництво з Технічним секретаріатом у Кракові. Нарешті, успішне використання програм ЄС – це хороша візитівка не тільки для заявників та їх ретельної підготовки, але й для краю та роботи нашого Регіонального контактного пункту та членів Комітету з моніторингу», – сказав М. Маєрський.

У рамках регіональної поїздки М. Маєрський відвідав Свидницьку гімназію, лікарню і фірму PSS Свидник, яка виготовляє машини для харчової промисловості. Він також провів зустрічі з представниками двох установ, що входять до компетенції ПСК, куди в цьому році спрямовані найважливіші інвестиції. В *Сеньйор домі Свіда* готується реконструкція адміністративної будівлі на суму близько 131 тис. євро, а в Піддуклянському освітньому осередку завершиться будівництво прибудованого приміщення та безбар'єрного приміщення для культурно-просвітницької діяльності.

Округ Свидник після Старої Любовні та Меджилаборець був третьою зупинкою Мілана Маєрського в краї з початку року. Найближчою зупинкою буде округ Гуменне.

Даша ЄЛЕНЬОВА,
ПСК.

гуртки також виступали в навколишніх селах і користалися, особливо вишньоорлицький, великою популярністю та любов'ю народу.

В сорокові роки театральні гуртки працювали також у селах Щавник та Чукалівці (кер. І. Лазорик).

Танцювальних гуртків серед нашого населення було набагато менше. Відомих танцювальних гуртків до 1945 року було лише кілька: в с. Габура – під керівництвом учителя І. Гребеняра і в Чабинах – під керівництвом учительки М. Рокницької. Гуртки виконували групові танці: коломийці, гопак, козачок тощо. За відсутності музики, танці супроводжувались співом. Названі гуртки виступали також в Меджилабірцях і користалися заслуженим успіхом.

Танцювальний гурток працював також при свидницькій початковій школі під керівництвом учительки І. Келій. Виступи малих школярів в українських національних костюмах справляли на глядачів хороше враження.

Невеличкі танцювальні групи працювали також при деяких хороших та музичних колективах, де доповнювали і урізноманітнювали програму цих колективів. Проте великого художнього значення ці групи не набули, оскільки танці вони лише імпровізували.

Тяжкий був час. Не було праці, не було заробітку. Край, де, за словами одного селянина, «початок води та кінець хліба», не міг прокормити своїх жителів. Доводилось ходити на заробітки «на живна», горіти там на сонці, заливатись потом, щоб якось заробити трохи.

Тож нерідко втіхом для багатьох було побачити в рідному селі виступи колективів народної художньої самодіяльності.

Зі сльозами подяки відходили часто селяни з подібних вистав та концертів й дякували за принесену їм радість.

«Народ співає», Пряшів, 1965.

Про новини діяльності Союзу русинів-українців Словацької Республіки, чим живе українська громада Словаччини можна довідатись, відкривши фейсбук чи веб-сторінки:

<https://www.facebook.com/rusiniukrajincislovenskejrepubliky/>
<http://www.ukrajinci.sk/index.html>
<https://zakarpattya.net.ua/>

Українську пресу Словаччини – журнали «Дукля», «Веселка» та газету «Нове життя» – можна читати за такою адресою:

4hvyliа.com/zmi.

(Закінчення з 3 стор.)

Ф. Рожек. Гурток виступав як у своєму селі, так і по навколишніх селах, в тому числі словацьких. В с. Пчолине в 1927 – 44 рр. учитель О. Молчаній керував двома театральними гуртками – шкільним та сільським. Гуртки ставили: «Знімчений Юрко», «Чиї долари?», «Присташ», «Верховинська кров» та ін.

Приблизно в той же час в Паризівцях театральний гурток керував учитель М. Деркач.

В с. Гостовиці у 1933 – 34 рр. сільським театральним гуртком керував учитель М. Горняк, па в 1939 – 43 рр. – учитель С. Шковран.

Шкільний театральний гурток у Вишній Яблінці, який працював у 20-ті роки, вела учителька Г. Гирдасова, а в Палині – учитель Е. Володимир.

Від 1929 р. працював театральний гурток також в Чукалівцях (керівник учитель Цап (Селін), від 1932 р. у Н. Яблінці (кер. учитель Десятник), а також у Пихнях (1929-32 рр.), яким керував учитель Пантелеймон Шпилька. Театральний гурток працював теж в Нехваль-Полянці.

У 1924-33 рр. шкільним театральним гуртком в с. Чабалівці керувала учителька Е. Мольчаній, в с. Нягів – учитель Ф. Теплепчак, у Борові – учитель С. Макара. Крім того, у с. Борів був сільський театральний гурток, яким керував священик

Без народної творчості і традицій не було б сучасності (2)

Ю. Запотоцький. У с. Габура сільським і шкільним театральним гуртком керував учитель М. Жаткович за допомоги усіх учителів школи. Сільський гурток працював систематично, виступав по декілька разів у рік і його вистави відзначались художнім рівнем.

У Калинові шкільний гурток у 1933 – 39 рр. вела учителька Е. Любимова. Гурток ставив виключно дитячі п'єси і виступав також у Меджилабірцях.

Театральним гуртком у Чертіжному, який працював від 1924 р. до 1944 р., керували учителі Л. Кутка, І. Попович, Е. Любимова, А. Остапчук.

Вже згадувалось про те, що в селі Збудська Біла під керівництвом О. Й. Сухого в 1923 – 44 рр. дуже успішно працювали сільський та театральний гуртки. У Видрані сільський театральний гурток (30-ті рр.) вела учитель М. Гомичко та св. О. Яночко.

Дуже успішно працював сільський театральний гурток у Сташківцях під керівництвом І. Петрашевського.

Широкої околиці був відомий сільський театральний гурток у Сукові, роботою якого керував учитель Ф. Кумичак.

Театральні гуртки шкільні і сільські працювали також у

В. Радвані, Чабинах та інших селах Лабірщини.

Справі освіти народних мас у Меджилабірцях у 1920-1930 рр. багато сил присвятив М. Вацлавський. Він зорганізував першу народну сільськогосподарську школу, посилав молодь у середні та фахові школи та на ремесла. Як шкільний інспектор він турбувався розвитком шкіл. Заснував читальню та сільський театральний молодіжний гурток. Гурток ставив багато п'єс, серед яких були і такі вимогливі, як «Одруження» Гоголя. М. Вацлавський віддано служив народові, вникав у всі його нужди, помагав культурно та економічно (зорганізував перший споживчий кооператив, в будинку якого містився банк та приміщення для культурних цілей). На пам'ять про цю допомогу його ім'ям названо вулицю в Меджилабірцях. В сорокові роки гуртком керував А. Крайняк. Гурток пробував поставити навіть оперету.

В 1938-39 рр. у с. Хмельова театральним гуртком керував Ю. Цимбора. Гурток ставив п'єсу «Крива присяга». Потім Ю. Цимбора вчителював у Свиднику, де в рр. 1943-44 теж керував молодіжним театральним гуртком. Гурток ставив п'єси: «Мотор», «Депутат».

У Легнаві в 1936-44 рр. молодіжний театральний гурток поставив *Легнавську свадьбу*. Вона передавалася і по радіо. Оскільки в той час у селі не було електрики, гурток поїхав на санях у Стару Любовню (26 км), де з готелю «Татра» здійснилася пряма передача по радіо. В той же вечір п'єсу ставили для громадян Старої Любовні. Гурток ставив ще п'єси «Присташ» (5. II. 38 р.), «Вуйко з Америки» (21. V. 39, р.), «Чарівниця» (23. IV. 39 р.), «Маруся» (4. V. 1940 р.). Легнавський драматичний гурток користався широкою популярністю у всій околиці.

В Малому Липнику працював театральний гурток постійно від 1927 року. Як зазначено у сільській хроніці, перша вистава здійснилася 19 грудня 1927 р. П'єсу вивчила учителька Славкайова. Пізніше гуртком керували учителі Гавриїл Млинарич, Микола Завацький, Йосиф Поташ, Йосиф та Степан Шестаки. Гурток ставив такі п'єси: «Свадьбою починається, свадьбою кінчається», «За незначим вояком», «Судьба матері», «Свекруха», «Три міхи бандурок», а вже після визволення п'єси: «Маруся», «На мельниці панич» (автор І. Вавринчик), «Іван Завідуючий», «Відьма-босорка», «Смішна робота», «Кумове», «Мати», «Наталка Полтавка», «Чорний змії» тощо. Гурток виступав не тільки у своєму селі, але й у багатьох навколишніх селах.

В 1929-43 рр. працював молодіжний театральний гурток також у с. Страняни. Працею гуртка керували поступово: І. Ладжинський, І. Мамрила, І. Вавринчик. Гурток ставив п'єси: «Добродітель ...», «Маруся», «Одруження», «Жіночий закон» тощо. Гурток виступав також в сусідніх селах. Про вистави гуртка писали також газети.

В 1937-41 рр. працював театральний гурток у с. Кечківці. Керівником гуртка був учитель Юрій Щамбора. Гурток ставив п'єси: «Свадьбою починається, свадьбою кінчається», «Маруся», «Присташ», «Когут на ярмарку» тощо. Гурток виступав також в сусідніх селах: В. Орлику, Розтоках, Вапенику, Н. Мирошові. Про працю гуртка писали газети. В той же час працював театральний гурток у В. Орлику (керівник І. Новак, селянин) та в Розтоках (керівник Ф. Бартоломей та М. Кудерявий). Ці гуртки ставили п'єси місцевого автора І. Новака, який писав комедії на теми з народного життя. Ці

▲ Господарська народна школа у Меджилабірцях. Шостий зліва у першому ряді – її організатор М. М. Вацлавський (26.9.1887 – 16.7.1936).

Пришол мі Великден –
Буду я яйця писави.
Не мам я фрайра,
Кому буду давава.
Пошишу я штири
Нашому свугові –
Ци то не буде ганьба
Мому фрайрові.

ТОРИСКИ – територія села простягається в південній частині Левоцьких верхів. Належить до самобутніх сіл з багатьма проявами традиційної народної культури: народної архітектури, одягу, ремесел, фольклорних проявів. Та особливо виразним і своєрідним проявом народної орнаментальної культури села було писанкарство, яке взагалі в Словаччині належить до найцікавіших, найсвоєрідніших та найархаїчніших видів народного мистецтва з погляду орнаментальних локальних мотивів, оригінальних композиційних рішень та кольорової гами. Найяскравішим її представником 60-80-х років ХХ століття була Анна Петриско (1899-1982) із Торисок – самобутній представник, популяризатор та пропагатор народного писанкового мистецтва русинів-українців Пряшівщини. Активний співпрацівник

ОСТАННЯ ПИСАНКАРКА З ТОРИСОК (До 120-ліття від дня народження Анни Петриско)

та член Центру народних художніх виробів в Братиславі – УЛЮВ – для якої вона щорічно розписувала кілька сотень яєць, які щомісячно посилала до Центру в Братиславу, звідки їх експортували на внутрішній та зовнішній ринок до багатьох країн світу – США, Аргентини, Ісландії, Канади, Норвегії, Франції, Італії... Треба сказати, що село Ториски через недоступність та недосконалість комунікації було відірване та ізольоване від більш розвинутих центрів і життя в ньому до певної міри консервувалося.

Анна Петриско народилася у 1899 році в далекій Америці, куди батьків вигнали біда та злидні. У 1900 році батьки з дитинкою повертаються у рідні Ториски. Але згодом батько знову змушений шукати заробітку в Америці, і вже не повернувся.

Війна... На плечі тоді вже п'ятнадцятирічної дівчини повалився важкий тягар життя: *в яр ем шва ку лісу, в лімі борозди перетинати, грабати, лісникові до роботи, ту фарарові, ту нотаріушові...* Крім того, треба було обробити і власний, невеличкий клапчик землі... У 1920 році виходить заміж, але через два роки овдовіла. У 1928 році виходить заміж вдруге – за Михайла Петриска.

Писати яйця її навчила мати, коли їй було тринадцять років. Писанки писала найстаршою, найбільш традиційною і найтипівішою для Пряшівщини восковою технікою, для роз-

пису якого брала лише чистий бджолиний віск. Яйце розписувала спеціальним писачком – треп'ютою – спеціальний інструмент для писання воском по білій поверхні натурального яйця, який складається з металевої трубочки з наскрізним отвором, прикріпленням до дерев'яного держачка. У розтопленій віск опускає треп'ютку і розтавленим воском розписує білу поверхню яйця, вмитою в оцтовому розчині і висушеного курячого яйця (*жеби фарба ліпше вапава*), наносить орнаментальні знаки, переважно квітково-рослинні – фітоморфні – мотиви. Розписане орнаментом яйце занурює у фарбу – спочатку в найсвітлішу і так поступово до найтемнішої. Після п'ятнадцяти хвилин яйце вибирає, осушує, наносить далі геометрично-абстрактні деталі і розписане яйце знову занурює у відповідного кольору фарбу. Писанку підігріває над полум'ям свічки, ганчіркою знімає віск.

Найбільш типовими кольорами в її писанковому розписі були – жовтий, червоний, зелений, синій, фіолетовий, буряковий, кольорова палітра яких у переважній мірі визначається теплотою, має теплий відтінок. З ними пов'язана і символіка великодніх писанок: червоний колір – символ радості, життя, вродливості, краси, любові і здоров'я; жовтий колір – символ тепла, сонця, врожаю у господарстві; зелений колір символізує пробудження природи,

багатство рослинного світу, спокій і надію.

До першої половини ХХ століття фарбування писанок здійснювалось натуральними барвниками, які отримували переважно з рослин, які виготовляли жінки і були виключно рослинного походження. Але згодом появились синтетичні анілінові фарби – дешевші і простіші у застосуванні, які створювали нову гармонію кольорів.

Писанки Анни Петриско привертають увагу не лише природною відчуттям та легкістю зафарблення, але передусім своєрідними композиціями, цікавими, оригінальними, дуже виразними і, водночас, простими орнаментами, кожен з яких має численні зображення та варіабільності композиційних рішень. Саме природна простота її писанок цікавить і приваблює шанувальників цього своєрідного виду народного мистецтва.

Треба сказати, що в її попередників, односельчан-писанкарів, зберігалися давні, традиційні символи в писанковій орнаменталі без творчого, індивідуального втручання в традиційний розписування писанок. Анна Петриско порушує цю традицію – не тільки відтворює старовинні зразки ториських писанок, зберігаючи при цьому місцеві особливості писанкового розпису – в душі місцевої традиційної манери. Але водночас вона створює власні орнаментальні композиції оздо-

блення, в розпис яких вводять свої власні елементи та мотиви. Її улюбленими сюжетами, крім іншого, є зображення переважно рослинно-квіткових, стилізованих мотивів: лелі, смерецьки, сердечка, курочки...

В її писанковому розписі збереглися старовинні знаки сонячного культу – солярні мотиви в різних його проявах, які символізують зображення життєдайного сонця. Писанки з відбитками космологічних мотивів сонця належать до найархаїчніших і найцікавіших в писанковій орнаменталі.

У 1980 році працівники Музею української культури в Свиднику побували в селі Ториски на тижневому польовому дослідженні, які систематично проводились в рамках науково-дослідної діяльності. Під час цієї експедиції, крім іншого, придбали до музейних фондів кілька десятків її великодніх писанок, які із значним успіхом експонувалися на тематичних виставках даного музею. Через кілька тижнів в музей надійшла сумна вістка – Анна Петриско назавжди відійшла у вічність. Була останньою писанкаркою села, яка активно працювала і популяризувала традиційне ториське писанкове мистецтво.

Йосиф ВАРХОЛ.

Перлина, скрита в горах Наші найменші села (16)

БЕРЕЗОВЕЦЬ – BREZOVEC (окр. Снина)

Brezeo (1600), Brezovec (1773), Berezyc (1910), Berezovec (1927), Brezovec (1948).

Стат.: 1789 – 9 буд., 79 жит., 1828 – 17 буд., 127 жит., 1869 – 95, 1881 – 119, 1890 – 139, 1900 – 142, 1910 – 167, 1921 – 131, з т. 131 рус., 131 гр.-кат., 1930 – 170, з т. 170 руської національності, 170 гр.-кат., 1940 – 205, 1948 – 173, 1950 – 162, 91 слов., 71 руської національності, 162 гр.-кат., 1961 – 178, 1970 – 148, 1980 – 111, з т. 85 слов., 25 укр., 1991 – 81 жит., з т. 46 слов., 24 руської нац., 10 укр., 2 угор., 42 прав., 18 гр.-кат., 10 без, 2001 – 63 жит., з т. 42 слов., 8 рус., 4 укр., 46 прав., 8 гр.-кат., 2011 р. – 49 жит., з т. 25 слов., 3 угор., 2 ром., 15 рус., 4 невст., 33 прав., 2 р.-кат, 3 гр.-кат., 1 евангел., 2 реформ., 2 без, 6 невст.

Площа хотара 343 га.

Перша письмова згадка про Березовець походить з 1600 року, коли селяни вперше були оподатковані. І після цієї дати в село приходили нові поселенці, яких звільняли від податків. Село

спочатку належало Гуменському панству, потім Требішівським паулінам, у XVIII ст. належало земельній палаті і панам Перені, потім греко-католицькій єпархії у Пряшеві. У 1612 р. тут був лише 1 господарський двір шолтиса та 1 господарський селянський двір.

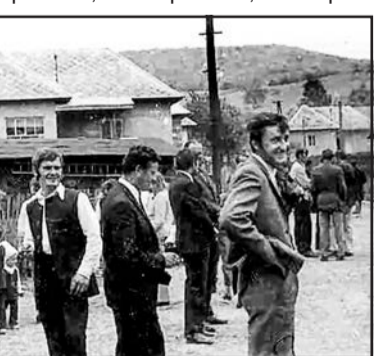
У 1715 р. три селянські двори були оподатковані. В 1787 р. тут було 10 будинків і 79 жителів.

В урядовому малярському лексиконі село зазначене як чисто руське, в 1806 р. зареєстроване як парафія з руською морвою проповіді. Селяни за й мали сь хліборобством, працювали у лісах. Соціальний склад населення був такий: 8 підданих, 1 безземельний (желяр) з будинком і 1 без будинку. В 1828 р. село мало 17 будинків і 127 жителів, в 1869

р. – 95 жителів. У 1939-44 рр. село було під окупацією Угорщини. У боротьбі проти фашизму загинули І. Бовда, В. Циник, І. Циник. У повоєнні роки запроваджено електрику, проведено автобусну лінію,

збудовано асфальтовану дорогу, будинок культури, нові сімейні будинки. У 1959 р. засновано сільськогосподарську – ЄСГА, яка 1964 р. приєднана до державного господарства в Ублі. Освіта у дітей була занедбана, напр., у 1911 р. близько 40 дітей не ходило в школу, бо не було вчителя. Після 1945 р. діти регулярно навчалися у початковій школі. 3-за малої кількості дітей 1972 р. школу закрили. Діти відвідують школу в Ублі. Православні віруючі побудували свій храм.

Абсолютне падіння кількості жителів села засвідчують такі демографічні показники: 1970 р. – 148 жителів, 1980 р. – 111, 1991 р. – 81, 2000 р. – 67, 2001 р. – 63, 2002 р. – 59, 2003 р. –

▲ У селі під час храмового празника (60-ті роки).

55, 2004 – 53, 2005 р. – 54, 2006 р. – 51, 2007 р. – 51, 2008 р. – 49, 2009 р. – 47, 2010 р. – 54, 2011 р. – 49, 2013 р. – 47, 2017 р. – 39. Від 2000 року в селі не народилась ні одна дитина.

Підготував Мирослав ІЛЮК.

3 листів читачів Вдруге зустріч зі «Струнами серця Ірини Невицької»

Союз русинів-українців Словацької Республіки щороку організує різноманітні програми. Мене зацікавив конкурсний огляд з художнього читання жінок «Струни серця Ірини Невицької», може, і тому, що вже як студентка української гімназії в

▲ В Бардієві виступає Василь Грицак.

Модржанах – Прага я постійно вивчала і декламувала вірші Тараса Шевченка. Директор гімназії Августин Штефан нам говорив: «Читайте, вивчайте Кобзаря, знатимете історію України...».

Вперше в огляді я брала участь в 2012 році з нагоди мого 80-річчя. Це було в Пряшеві. По семи роках я знову забажала бути учасницею огляду цього року, на цей раз в Бардієві.

Порівнюючи огляд перед семи роками, на якому я читала баладу Т. Шевченка «Тополя», теперішній відбувався величаво. Мене радувало, що зустрінусь зі знайомими, як то кажуть: «бути між своїми, почути українську мову, українське слово». Виступила я з монтажем уривків віршів Т. Шевченка «Тарасова ніч», «Іван Підкова», «До Основ'яненка». Кобзар співає про боротьбу козаків, їх успіхи, але і втрати: «Зажирилась Україна, гірка її доля, зажирилась,

заплакала як мала дитина... Ніхто її не рятує – козачество гине...». Але кінець оптимістичний, бо «наша дума, наша пісня не вмре, не загине... От де, люде, наша слава, Слава Україні!»

Я від цілого серця дякую за «премію журі», горджуся нею. Огляд був цікавим і тим, що в ньому взяли участь і студентки українистики філософського факультету Пряшівського університету, а також тому, що приїхали гості з Ужгорода – читці-декламатори. Декотрі з них були присутні на недавньому святкуванні 80-річчя Карпатської України в Хусті, де я з ними зустрілася. Дуже приємно було зустрінутись з Евеліною Гват, яка постійно готує чудові художні програми. Вона попросила мого чоловіка, заслуженого діяча мистецтв України, оперного співака Василя Грицака, щоб в поєднанні з нею заспівав пісню «Сонце низенько». В. Грицак погодився, але заспівав пісню «Чорнії брови, карії очі...», бо що найважливіше у жінок? Це очі, які чарують мужчин...

Приємно було зустрітись зголовою Центральної ради СРУСР Павлом Богданом, організаторкою огляду Своєю Олеар, членами журі, українським письменником Словаччини Іваном Яцканиним, дальшими знайомими.

На кінець що цікаве: між книжками, якими були нагороджені читці-декламаторки, в книжці «Струни серця Ірини Невицької» я вчиталася, що чоловік І. Невицької Омелян Невицький студиював теологію в Остригомі та Будапештському університеті разом з Долинаєм і Шерегієм, а це мій дідусь по батькові – о. Мирон Шерегій!

До дальшої зустрічі на «Струнах серця Ірини Невицької».

Ольга ГРИЦАК-ШЕРЕГІЙ,
Братислава.

